

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Filipa, soudce Radovana Suchánka a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatele **J. S.**, t. č. ve Věznici Kuřim, zastoupeného Mgr. Martinem Rybníkářem, advokátem se sídlem Kpt. Jaroše 1922/3, Brno, proti rozsudku Okresního soudu v Hodoníně ze dne 10. 2. 2022, č. j. 19 T 130/2019-473, usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. 5. 2022, č. j. 7 To 111/2022-500, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2022, č. j. 4 Tdo 769/2022-557, za účasti **Okresního soudu v Hodoníně, Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu**, jako účastníků řízení, a **Okresního státního zastupitelství v Hodoníně a Nejvyššího státního zastupitelství**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I. Vymezení předmětu řízení

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 18. 12. 2022 se stěžovatel domáhá zrušení shora vymezených rozhodnutí Okresního soudu v Hodoníně (dále jen „okresní soud“), Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) a Nejvyššího soudu s tvrzením, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 39 Listiny, čl. 40 odst. 2, odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Posouzení splnění procesních předpokladů

2. Ústavní stížnost byla doručena Ústavnímu soudu včas, osobou oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem, předcházelo jí vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje, a splňuje tedy všechny procesní předpoklady stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

III. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

A) Skutkový stav

3. Stěžovatel byl trestně stíhán pro skutek, který měl spočívat, stručně řečeno, v tom, že stěžovatel se měl v roce 2016 pod falešnou identitou M. Š. z B. v úmyslu se neoprávněně obohatit seznámit s poškozenou, již požádal pod různými záminkami dohromady o šest půjček v celkové výši 407 000 Kč, které ani přes opakované urgencye nevrátil (dále jen „předmětný skutek“). Okresní soud vyšel především z výpovědi poškozené, u níž neshledal žádný důvod vypovídat nepravdivě, její výpověď podporovaly i pokladní doklady z peněžního ústavu ze dnů, v nichž mělo k půjčkám dojít, výpovědi svědků, kteří potvrdili, že stěžovatel vystupoval pod falešnou identitou, jakož i to, že mezi poškozenou a stěžovatelem následně probíhalo vyjednávání o vrácení peněz, na které stěžovatel reagoval vyhýbavě či nereagoval vůbec. Podvodný úmysl stěžovatele dovedl okresní soud z toho, že stěžovatel používal smyšlené jméno, odmítal poškozené poskytnout svoji fotografii, přestal za ní jezdit, když mu sdělila, že už žádné další peníze nemá, a peníze jí nevrátil ani po četných výzvách. Rovněž okresní soud vzal za prokázané, že stěžovatelova finanční situace byla špatná, neboť proti němu byla vedena četná exekuční řízení, poškozené se vymlouval, že nemá čas, protože pracuje, ačkoliv před soudem se hájil tím, že má těžkou formu lupénky a naposledy pracoval před čtyřmi lety. Z toho okresní soud dovedl, že stěžovatel poškozené účelově lhal a že neměl z čeho předmětné prostředky vrátit. Existenci realizace půjček vzal okresní soud za prokázanou z komunikace prostřednictvím SMS, v nichž stěžovatel nikdy své dluhy vůči poškozené nepopřel a na konkrétní dotaz, kdy jí peníze vrátí, odepsal: „Až přijedu a už sem to řek.“

B) První rozsudek, první usnesení krajského soudu a první usnesení Nejvyššího soudu

4. Stěžovatel byl rozsudkem okresního soudu ze dne 18. 2. 2021, č. j. 19 T 130/2019-358 (dále jen „první rozsudek“), uznán vinným ze spáchání přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), za nějž a za sbíhající se přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku, jímž byl uznán vinným v jiném řízení, byl odsouzen podle § 209 odst. 3 trestního zákoníku za použití § 43 odst. 2 trestního zákoníku k trestu odnětí svobody v délce osmnácti měsíců, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, okresní soud stěžovateli uložil povinnost zaplatit poškozené částku 407 000 Kč jako náhradu škody. Současně byl stěžovatel podle § 226 písm. e) trestního řádu zproštěn obžaloby pro trestný čin zanedbání povinné výživy, neboť trestnost činu zanikla podle § 197 trestního zákoníku.

5. Stěžovatelovo odvolání proti odsuzujícímu výroku tohoto rozsudku krajský soud usnesením ze dne 20. 5. 2021, č. j. 7 To 97/2021-382 (dále jen „první usnesení krajského

soudu“), zamítl podle § 256 trestního řádu. Krajský soud se v zásadě ztotožnil se skutkovými závěry okresního soudu, neboť i když byla výpověď poškozené zatížena určitými rozpory ohledně pořadí a počtu půjčených částek, tyto byly vysvětlitelné delším časovým odstupem a celkově její výpověď zapadala do kontextu dalších důkazů. K finanční situaci stěžovatele krajský soud doplnil, že tento měl problémy se splácením dluhů již od roku 2008 a pohledávky jeho věřitelů přesahovaly 400 000 Kč a uhrazena byla jen minimální částka, tedy stěžovatel si musel být vědom, že nebude schopen půjčky poškozené ve stanovené lhůtě vrátit. Akcentoval také, že stěžovatel poškozené lhal ohledně své identity i dalších detailů, zejména faktu, že je ženatý, neseznámil ji se svou finanční situací a sliboval jí společnou budoucnost, tedy ji uvedl v omyl nejen ohledně svých cílů s poškozenou, ale i s jejími penězi. Krajský soud se také podrobně zabýval námitkou subsidiarity trestní represe a uzavřel, že vyvození trestní odpovědnosti vůči stěžovateli bylo na místě. Poškozená se stěžovatelem nejprve řešila vrácení peněžních prostředků mimosoudně, nicméně i kdyby se jich chtěla domáhat v občanskoprávním řízení, uvedením falešných údajů jí stěžovatel tuto možnost podstatně ztížil. I způsob spáchání činu vyzněl podle krajského soudu proti zásadě subsidiarity trestní represe, neboť stěžovatel využil toho, že se dozvěděl o finančních možnostech poškozené, intimně se s ní sblížil a půjčky odůvodňoval společnou budoucností.

6. Na podkladě stěžovatelova dovolání proti tomuto usnesení však Nejvyšší soud usnesením ze dne 18. 10. 2021, č. j. 4 Tdo 963/2021-442 (dále jen „první usnesení Nejvyššího soudu“), podle § 265k odst. 1 trestního řádu obě předchozí rozhodnutí zrušil, podle § 265k odst. 2 trestního řádu zrušil i všechna další rozhodnutí, která na ně obsahově navazovala, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo jejich zrušením, pozbyla podkladu, podle § 265l odst. 1 trestního řádu přikázal okresnímu soudu, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, a podle § 265l odst. 4 rozhodl, že stěžovatel se nebere do vazby. Nejvyšší soud uznal námitky stěžovatele, že skutková věta výroku o vině nevyjadřuje objektivní ani subjektivní stránku trestného činu podvodu. Nejvyšší soud tuto skutkovou větu zhodnotil tak, že: *„Podle skutkových zjištění rozsudku soudu prvního stupně tak obviněný obohatil sám sebe tím, že po seznámení s poškozenou si od ní půjčil peníze, které jí následně i přes urgenci nevrátil. Na tomto místě je nutno souhlasit s námitkou obviněného, že samotné seznámení s poškozenou, případně zapůjčení finančních prostředků není trestné. Skutková část výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně však konkrétní skutková zjištění, která by vyjadřovala zákonné znaky trestného činu podvodu podle 209 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku neobsahuje.“* Nejvyšší soud ve skutkové části výroku o vině postrádal skutečnosti, které by odpovídaly znaku „*uvedení v omyl*“ i subjektivní stránce trestného činu podvodu, neboť formulace „*v úmyslu neoprávněně se obohatit*“ odpovídá pohnutce, nikoliv úmyslu vylákat půjčku a nevrátit ji. Rovněž považoval za dosud nedostatečně objasněný ani skutkový stav, neboť např. nebylo zjištěno, zda stěžovatel užil falešného jména již při seznámení se s poškozenou, nebo až při podpisu dokladu o zapůjčení částky 200 000 Kč; či zda stěžovatel znal finanční situaci poškozené, když ji o půjčku žádal. Podle názoru Nejvyššího soudu se pak ani v odůvodnění rozsudku okresního soudu neuvádí, zda stěžovatel měl úmysl půjčky nevrátit již při inkasování peněz, či zda byl alespoň srozuměn s tím, že je nevrátí.

C) Napadená rozhodnutí

7. Okresní soud po vrácení věci stěžovatele napadeným rozsudkem uznal vinným a odsoudil stejně jako v prvním rozsudku, toliko do popisu předmětného skutku doplnil, že stěžovatel od poškozené: *„...v průběhu několika schůzek zjistil její finanční situaci,*

následně pojal úmysl se neoprávněně obohatit a pod falešnou záminkou poškozenou požádal o půjčku finančních prostředků...“ a půjčky „...přes opakované výzvy a urgencye ani z části nevrátil, což od počátku neměl vzhledem ke svým špatným finančním poměrům v úmyslu...“ Okresní soud doplnil dokazování opětovným výslechem poškozené a zamítl důkazní návrh na doplnění dokazování znaleckým posudkem z oboru písmoznalectví, neboť jej považoval za nadbytečný a nemající rozhodující povahu, nadto ve věci bylo vyžádáno odborné vyjádření z oboru kriminalistika, odvětví analýza ručního písma, které stěžovatele jako pisatele nevylučuje. Okresní soud dospěl ke stejnému závěru o vině stěžovatele jako ve svém původním rozsudku, mimo jiné i na základě doplnění výpovědi poškozené, která uvedla, že stěžovatel ji musel k poskytnutí půjčky přemlouvat dlouho. Sám stěžovatel pak uvedl, že byl ženatý a že s poškozenou žít nechtěl, z čehož okresní soud dovodil, že stěžovatel žádný vztah nehledal a na seznamku chodil možná právě kvůli seznámení se za účelem podvodného jednání.

8. Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel odvolání, jež krajský soud svým napadeným usnesením zamítl podle § 256 trestního řádu. Ztotožnil se v zásadě se závěry okresního soudu a vypořádal se i s námitkami doplnění popisu skutku, zákazu *reformationis in peius* a nerespektování pokynu dovolacího soudu, které stěžovatel ve svém odvolání vznesl. Ani jednu z těchto námitek nepovažoval za důvodnou, neboť okresní soud doplnil popis skutku v intencích nastíněných Nejvyšším soudem, který výslovně uvedl, že doplnění popisu skutku při nezhoršení právní kvalifikace ani trestní sankce porušením zákazu *reformationis in peius* není, a žádné závazné pokyny ohledně dokazování Nejvyšší soud okresnímu soudu neuložil.

9. Proti napadenému usnesení krajského soudu brojil stěžovatel dovoláním, které Nejvyšší soud odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu. I Nejvyšší soud procesní postup okresního soudu považoval za korektní a uvedl, že zrušení rozsudku v řízení o dovolání z důvodu vadného popisu skutku automaticky neznamená povinnost soudu prvního stupně doplnit dokazování, podstatné je, zda provedené důkazy umožňují formulovat skutkovou větu tak, aby vyjadřovala všechny znaky skutkové podstaty. Přeformulování skutkové věty výroku o vině stěžovatele okresním soudem Nejvyšší soud považoval za správné a procesně přípustné. Ohledně dalších námitek stěžovatele směřujících proti dokazování, vyvozeným skutkovým zjištěním a neaplikování zásady subsidiarity trestní represe se Nejvyšší soud neodchýlil od názoru okresního a krajského soudu.

IV. Argumentace stěžovatele, ostatních účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

A) Argumentace stěžovatele

10. Stěžovatel nejprve shrnuje a stručně představuje průběh řízení před obecnými soudy a obsah napadených rozhodnutí, následně proti nim vznáší vlastní námitky, a to: 1) porušení zásady zákazu *reformationis in peius*; 2) posouzení odborné otázky soudem místo příbrání znalce; 3) nerespektování závazného právního názoru ohledně hodnocení skutkových zjištění; 4) nerespektování závazného právního názoru ohledně zjišťování skutkového stavu; 5) zjevný rozpor skutkových zjištění s obsahem provedených důkazů; 6) porušení zásady subsidiarity trestní represe. Podstatu těchto námitek lze stručně vystihnout takto:

11. Ad 1) stěžovatel spatřuje porušení zásady zákazu *reformationis in peius* v tom, že po zrušení prvních dvou rozhodnutí okresního a krajského soudu Nejvyšším soudem toliko na podkladě opravných prostředků podaných v jeho prospěch došlo k podstatnému doplnění skutkových zjištění v jeho neprospěch. To stěžovatel považuje za rozporné s § 265s odst. 2 trestního řádu. Zásada zákazu *reformationis in peius* se podle stěžovatele týká nejen právní kvalifikace, uložené trestní sankce či výroku o náhradě škody, ale rovněž i skutkových zjištění, k čemuž odkazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 544/05 a sp. zn. I. ÚS 670/05 a na rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. Rt 59/1994, Rt 22/1999 a Rt 49/2000, jakož i na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 512/2009. Do napadeného rozsudku bylo nově doplněno, že se stěžovatel vydával za osobu M. Š. „*podvodně*“, že v „*průběhu několika schůzek zjistil finanční situaci poškozené*“, a že až následně poté pojal úmysl se neoprávněně obohatit, že půjčky vylákal „*pod falešnou zámlou*“ a že „*od počátku neměl vzhledem ke svým špatným finančním poměrům v úmyslu půjčené peníze poškozené vrátit*“. Stěžovatel má tato doplněná skutková zjištění, která v původním rozsudku obsažena nebyla, za zcela zásadní, neboť důvodem vydání prvního usnesení Nejvyššího soudu k jeho dovolání, jímž byly původní rozsudek okresního soudu a původní usnesení krajského soudu zrušeny, bylo právě to, že nebylo zjištěno, že by stěžovatel měl v úmyslu nevrátit poškozené peníze již v době, kdy si od ní finanční prostředky půjčoval, a že takové okolnosti nebyly ani pojaty do skutkové věty výroku o vině.

12. Ad 2) stěžovatel namítá, že poškozená v hlavním líčení konaném dne 8. 1. 2020 uvedla, že smlouvu o půjčce sepsala ona a stěžovatel ji podepsal a ke svému podpisu doplnil svou adresu, ačkoliv již na první pohled je zřejmé, že tuto listinu sepsala i podepsala tatáž osoba. Stěžovatel proto navrhol přibrání znalce z oboru písmoznalectví k posouzení, zda listina i podpis měly jednoho, či dva autory, avšak soud tento důkazní návrh zamítl. Podle stěžovatelova názoru tak nahradil svým uvážením znalecké dokazování, což je nepřipustné. Sám okresní soud přitom v odůvodnění napadeného rozsudku připustil, že si není autorstvím jistý. Toto pochybení nebylo napraveno ani v dalším průběhu řízení, a to přesto, že Nejvyšší soud okresnímu soudu vytkl, že se tímto důkazním návrhem nezabýval.

13. Ad 3) stěžovatel upozorňuje, že všechny tři obecné soudy v jeho věci nerespektovaly v rozporu s § 265s odst. 1 trestního řádu závazný právní názor vyjádřený Nejvyšším soudem v jeho prvním usnesení, že dosud provedené důkazy neprokazují vinu stěžovatele. Ačkoliv v dalším řízení nedošlo ke změně důkazní situace, toliko byla znovu vyslechnuta poškozená, která vypovídala stejně jako v původním řízení, stěžovatel byl napadeným rozsudkem uznán vinným a ani krajský soud, ani Nejvyšší soud proti tomu nezasáhly.

14. Ad 4) stěžovatel vyzdvihuje, že Nejvyšší soud ve svém prvním usnesení dospěl k závěru, že obecné soudy nečinily dostatečná skutková zjištění v otázce prvního okamžiku, v němž měl stěžovatel použít jméno M. Š., stran uvádění nepravdivých důvodů půjčky a co do úmyslu finanční prostředky nevrátit. Na tento závěr následně okresní soud reagoval jen tak, že do skutkové věty doplnil bez návaznosti na skutková zjištění za nezměněného skutkového stavu a bez jakéhokoliv vysvětlení chybějící formulace a ostatní obecné soudy tento postup aprobovaly.

15. Ad 5) stěžovatel navazuje na svou předchozí námitku a dodává, že tím, že pouhým doplněním popisu skutku o formulace nemající oporu ve skutkových zjištěních se závěr

o skutkovém stavu dostal do rozporu s obsahem provedených důkazů. Doplnění předmětných formulací totiž nevyplývalo z provedeného dokazování, ale šlo pouze o dedukce a domněnky okresního soudu nerespektující již učiněná skutková zjištění. Formulace, že stěžovatel vzhledem ke své špatné finanční situaci neměl v úmyslu finanční prostředky vrátit, je pak v rozporu rovněž se skutkovým zjištěním okresního soudu, podle něhož je stěžovatel schopen obstarávat si finanční prostředky i nad rámec svých životních potřeb, neboť v průběhu trestního řízení zaplatil částku 48 100 Kč na výživném.

16. Ad 6) stěžovatel napadá nedostatečnost úvahy obecných soudů o uplatnění zásady subsidiarity trestní represe. Připomíná rozhodnutí obecných soudů i Ústavního soudu k subsidiaritě trestní represe v případě podvodu, z nichž plyne, že trestní represe proti jednomu účastníkovi soukromoprávního vztahu nemůže nahrazovat nezbytnou míru opatrnosti druhého účastníka při ochraně jeho soukromých práv. Stěžovatel má za to, že ke vzniku škody došlo především v důsledku neopatrnosti poškozené, která předala finanční prostředky v nezanedbatelné výši osobě, již minimálně do doby poskytnutí druhé půjčky vůbec neznala jménem a příjmením, natož aby znala její další údaje, jako např. adresu. Ve čtyřech případech si od této osoby dokonce ani nedala podepsat písemné potvrzení o předání peněz, u půjčky na 200 000 Kč, kterou si písemně nechala potvrdit, nevyžadovala předložení dokladu totožnosti, z nějž by stěžovatelovy osobní údaje ověřila. Poškozená se rovněž nijak nesnažila věc řešit občanskoprávní cestou. Za těchto okolností stěžovatel považuje své odsouzení za trestný čin podvodu za porušující zásadu subsidiarity trestní represe.

B) Vyjádření ostatních účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

17. Ústavní soud si vyžádal spisový materiál, z něhož ověřil předchozí průběh řízení tak, jak je popsán výše v části III. tohoto nálezu, a vyzval k vyjádření ostatní účastníky řízení a vedlejší účastníky řízení.

18. Okresní soud zaslal Ústavnímu soudu k jeho žádosti spisový materiál, ale svého práva se vyjádřit k ústavní stížnosti nevyužil.

19. Krajský soud sdělil, že stěžovatel pouze opakuje své obecnými soudy již vypořádané námítky, a proto odkázal na odůvodnění svého napadeného usnesení s tím, že již nemá k dispozici spisový materiál, a tak se nijak blíže k ústavní stížnosti již vyjádřit nemůže.

20. Nejvyšší soud se obsáhle vyjádřil ve struktuře stěžovatelem uplatněných námitek. K námitce 1) Nejvyšší soud uvedl, že § 265s odst. 2 trestního řádu se vztahuje na výsledek řízení, nikoliv na řízení jako takové. Nebrání tedy doplnění popisu skutku, včetně takových skutkových okolností, které v něm dosud vyjádřeny nebyly a které nebyly rozvedeny ani v odůvodnění původního rozhodnutí. K porušení zákazu reformace *in peius* tak v nynější věci nedošlo, neboť stěžovatel byl uznán vinným pro totožný skutek v totožné právní kvalifikaci. K námitkám 2) a 5) Nejvyšší soud odkázal na své napadené usnesení, v němž se jimi podrobně zabýval. K námitce 3) Nejvyšší soud předně rovněž odkázal na své napadené usnesení, následně doplnil, že doplnění dokazování nebylo nutné, neboť učiněné skutkové závěry byly dostačující, pouze ze skutkových zjištění formulovaných ve skutkové větě původního rozsudku okresního soudu nebylo seznatelné naplnění všech znaků trestného činu příslušné právní kvalifikace. Stěžovatelův názor, že Nejvyšší soud vytkl okresnímu soudu, že jím učiněná skutková zjištění nebyla dostatečná,

je tak mylný. Současně Nejvyšší soud nepovažoval za validní ani stěžovatelův názor, že okresní soud nerespektoval jeho závazný pokyn ohledně zjišťování rozhodných skutečností. Nejvyšší soud poukázal na to, že okresní soud znovu vyslechl poškozenou mimo jiné k tomu, pod jakým jménem se jí stěžovatel měl představit (M., resp. M. Š.), což byla jedna z okolností, na níž okresní soud založil svůj skutkový závěr o podvodném úmyslu stěžovatele. Existenci jeho úmyslu již od počátku poškozené nikdy finanční prostředky nevrátit pak okresní soud vyvodil také z maximální snahy stěžovatele, aby poškozená neodhalila jeho pravou totožnost, skutečnost, že nežije sám, nemá stabilní zaměstnání a je ve velmi nepříznivé finanční situaci. Falešnou záminku pak sice okresní soud nikde nepojmenoval, ale je zřejmá z jeho jednotlivých skutkových zjištění, zejména ze stěžovatelem udávaného účelu využít prostředky ke společnému podnikání a životu, což nikdy v úmyslu neměl. Nejvyšší soud napřel pozornost také k faktu, že stěžovatel ukončil kontakt s poškozenou, jakmile mu sdělila, že už žádné finanční prostředky nemá. Stěžovatel sám žádné vysvětlení těchto okolností neposkytl a k věci odmítl vypovídat, což mu obecné soudy nekladly k tíži, ovšem v souladu s nálezem sp. zn. III. ÚS 1688/16 ze dne 30. 6. 2016 jeho mlčení přípustně vyhodnotily tak, že posiluje důkazní hodnotu usvědčujících důkazů. Tomu odpovídá i judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). K námitce 4) Nejvyšší soud předložil protiargument, že stěžovatel dlužné výživné uhradil až v roce 2020, tedy po spáchání předmětného skutku, a není pochyb, že v předmětné době i předtím dlouhodobě výživné nehradil s důsledkem v podobě trestních stíhání, což dokresluje jeho velmi nepříznivou finanční situaci.

21. Za Okresní státní zastupitelství v Hodoníně se vyjádřil vedoucí státní zástupce tak, že s napadenými rozhodnutími souhlasí, námitky proti nim považuje za neopodstatněné a již obecnými soudy vypořádané. Skutkový stav byl zjištěn na základě důkladného dokazování, právní kvalifikace je přílehavá a k porušení zásady zákazu reformace *in peius* nedošlo, neboť po ingerenci Nejvyššího soudu nebyla učiněna žádná nová skutková zjištění, toliko byla upřesněna na základě výsledku poškozené.

22. Krajské státní zastupitelství v Brně ve stanovené lhůtě své vyjádření Ústavnímu soudu nezaslalo, čímž se v souladu s poučením obsaženým ve výzvě k vyjádření konkludentně vzdalo postavení vedlejšího účastníka řízení.

23. Za Nejvyšší státní zastupitelství se vyjádřil nejvyšší státní zástupce, který se ztotožnil s napadeným usnesením Nejvyššího soudu, podle jeho názoru všem stěžovatelovým námitkám věnovaly obecné soudy náležitou pozornost a přesvědčivě se s nimi vypořádaly, okresní soud upravil po vrácení věci Nejvyšším soudem popis skutku tak, že tento nově odrážel vytknuté nedostatky a skutková zjištění tohoto soudu ve spojení s odůvodněním napadeného rozsudku odpovídají zákonným znakům přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku, ačkoliv by bylo možno si představit ještě výstižnější popis. Nejvyšší státní zástupce neshledal v nynější věci ani extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními, ani porušení zákazu změny k horšímu. Tento zákaz nezabraňuje obecným soudům v provedení jakýchkoliv změn ve skutkových zjištěních, tato lze doplňovat a upřesňovat, pokud se tím nemění rozsah ani závažnost trestné činnosti, již byl obviněný uznán vinným. Tento zákaz se totiž nevztahuje na řízení, ale na jeho výsledek. Pochybení nejvyšší státní zástupce neshledal ani v zamítnutí návrhu na doplnění dokazování o znalecký posudek z oboru písmoznalectví, a to pro jeho omezenou vypovídací hodnotu, jakož ani v neaplikování zásady subsidiarity trestní represe, neboť stěžovatel naplnil dokonce kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu podvodu, a ačkoliv se snažil vyvolat dojem, že za to

byla odpovědná nerozváženost poškozené, ve skutečnosti šlo o důsledek jeho zavádějících informací, neboť stěžovatel předstíral zájem o bližší mezilidský vztah s poškozenou, lhal jí o své identitě, pracovních aktivitách a vrácení finančních prostředků, od nichž se odvíjela určitá míra důvěry poškozené ve stěžovatele. Nejvyšší státní zástupce proto navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, nebo zamítl.

C) Replika stěžovatele

24. Ústavní soud zaslal shora zrekapitulovaná vyjádření ostatních účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení stěžovateli k replice. Stěžovatel tohoto svého práva využil a setrval v opozici k vyjádřením ostatních účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení na svých původních námitkách. K porušení zákazu *reformationis in peius* poukázal na to, že i tato vyjádření připouští, že do skutkové věty byl doplněn text vyjadřující v prvním rozsudku chybějící znaky trestného činu podvodu. To však podle stěžovatele k porušení tohoto zákazu vedlo, neboť takto doplněné skutkové okolnosti nebyly obsahem ani skutkové věty, ani odůvodnění prvního rozsudku. Protože tomu tak nebylo, je třeba vycházet z toho, že okresní ani krajský soud taková zjištění vůbec nečinily. Stěžovatel rovněž nezměnil svůj náhled na to, že autorství listiny označené jako „Půjčka“ představovalo odbornou otázku, kterou si posoudil sám okresní soud místo soudního znalce. Dále stěžovatel odkázal na argumentaci obsaženou ve své ústavní stížnosti a vyjádření Nejvyššího soudu vytkl, že jím stěžovateli bylo vytčeno, že využil svého práva ve věci nevypovídat, čímž bylo porušeno jeho právo odeprít výpověď podle čl. 40 odst. 4 Listiny.

V. Posouzení Ústavním soudem

25. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat, i kdyby je snad v rozhodované věci shledal. Ústavní soud totiž nestojí nad ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu moci, jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystríhat svévole a bedlivě dbát mezi svými pravomocí svěřených mu Ústavou, jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobila k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelky či stěžovatele. Pakliže Ústavní soud dospěje k závěru, že tomu tak není, musí ústavní stížnost odmítnout dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

26. V nynější věci tak však Ústavní soud postupovat nemohl. Důvodem jsou stěžovatelovy námitky 1) a 6).

27. Námitkou 1) stěžovatel brojí proti údajné změně k horšímu napadeným rozsudkem poté, co byl zrušen prvním usnesením Nejvyššího soudu toliko k jeho dovolání, tedy k dovolání podanému výlučně v jeho prospěch. Obdobný postup v minulosti Ústavní soud považoval za porušení čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. nálezy sp. zn.

II. ÚS 544/05 ze dne 7. 12. 2006 (N 220/43 SbNU 437)], potažmo čl. 8 odst. 2 Listiny [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 670/05 ze dne 24. 4. 2006 (N 88/41 SbNU 127) či nálezy sp. zn. III. ÚS 2306/07 ze dne 5. 3. 2009 (N 47/52 SbNU 471)]. Stěžovatel k tomu poukázal na pokyn Nejvyššího soudu judikaturu Ústavního soudu o rozporu doplňování skutkových zjištění v neprospěch obviněného se zákazem *reformationis in peius*, přičemž Nejvyšší soud ve svém prvním usnesení v bodě 41. na účet prvního rozsudku konstatoval, že: „...ve výroku rozhodnutí absentují skutkové závěry stran toho, jakým způsobem měl obviněný uvést poškozenou v omyl...“ a tento nedostatek mu v bodě 42. uložil odstranit. *A priori* se tedy námitka stěžovatele nejeví jako zjevně neopodstatněná, a Ústavní soud byl tak postaven před otázku, zda v napadeném rozsudku došlo v rozporu se zákazem změny k horšímu k doplnění skutkových zjištění v neprospěch stěžovatele (dále jen „první otázka“).

28. Námitkou 6) stěžovatel poukazuje na dřívější rozhodnutí Ústavního soudu i obecných soudů, podle nichž nelze nedostatečnou míru obezřetnosti poškozeného v soukromoprávních vztazích nahrazovat trestní represí vůči druhému účastníkovi takového vztahu. Nedodržení tohoto požadavku Ústavní soud kvalifikuje jako porušení čl. 39 Listiny [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 3113/13 ze dne 29. 4. 2014 (N 72/73 SbNU 315)]. Ani tato námitka vzhledem ke skutkovým okolnostem nynější věci (poškozená na některé půjčky nevyžadovala písemnou smlouvu, totožnost stěžovatele ani jeho finanční situaci si nijak neověřila atd.) není na první pohled zcela irelevantní. Ústavní soud proto řešil i otázku, zda v nynější věci nedošlo k přepjetí trestní represe v důsledku nízké míry obezřetnosti poškozené (dále jen „druhá otázka“).

VI. Obecná východiska

A) K zákazu *reformationis in peius*

29. Podle čl. 2 odst. 2 Listiny: „*Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.*“

30. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny: „*Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*“

31. Podle čl. 8 odst. 2 Listiny: „*Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.*“

32. Podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy: „*Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.*“

33. Podle § 265p odst. 1 trestního řádu: „*V neprospěch obviněného může Nejvyšší soud změnit napadené rozhodnutí jen na podkladě dovolání nejvyššího státního zástupce nebo*

příslušného orgánu Úřadu evropského veřejného žalobce, jež bylo podáno v neprospěch obviněného.“

34. Ústavní soud zastává názor, že zákaz *reformationis in peius* především brání zhoršení výroku v neprospěch obviněného, pokud je opravné řízení vedeno výlučně z podnětu jím podaného opravného prostředku [srov. nález sp. zn. I. ÚS 1947/07 ze dne 5. 9. 2007 (N 135/46 SbNU 271)]. Je však třeba jej pojímat extenzivně, neboť posledním arbitrem toho, co je, či není obviněnému ku prospěchu, je obviněný sám, přičemž péči o dokonalost popisu skutku náleží aktivitě obžaloby [srov. nález sp. zn. I. ÚS 670/05 ze dne 24. 4. 2006 (N 88/41 SbNU 127)].

35. Za porušení tohoto zákazu lze tak považovat doplnění skutkové věty soudem tak, aby podpořil závěr o vině, jestliže se nejedná o upřesnění či doplnění skutkových okolností znaku skutkové podstaty trestného činu, ale o jeho obecné vyjádření bez návaznosti na skutková zjištění [srov. nález sp. zn. II. ÚS 544/05 ze dne 7. 12. 2006 (N 220/43 SbNU 437)], případně uložení povinnosti uhradit náklady zmocněnce poškozeného obviněnému, který byl obžaloby zproštěn [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 3570/15 ze dne 9. 8. 2016 (N 149/82 SbNU 371)].

36. Ačkoliv zákaz *reformationis in peius* obecně nebrání dílčímu zpřísnění některého z uložených trestů, pokud se celkově situace obviněného nemění, je z hlediska zachování ústavněprávních požadavků nutné, aby soud takový postup přesvědčivě odůvodnil [nález sp. zn. III. ÚS 525/15 ze dne 8. 11. 2016 (N 210/83 SbNU 341)]. Námitku porušení tohoto zákazu je povinen přezkoumávat i Nejvyšší soud v řízení o dovolání [srov. nález sp. zn. II. ÚS 304/04 ze dne 8. 6. 2006 (N 117/41 SbNU 469)].

37. ESLP zákaz *reformationis in peius* za součást práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Listiny, práva na obhajobu podle čl. 6 odst. 3 Listiny ani práva na odvolání v trestních věcech podle čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě obecně nepovažuje (srov. např. konkurující stanovisko soudce Župančiče k rozsudku ze dne 4. 6. 2015 ve věci *Yakovenko proti Ukrajině*, stížnost č. 5425/11) a i tam, kde tento zákaz zakotvuje vnitrostátní právo, přistupuje k němu ESLP zdrženlivě (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 8. 6. 2010 ve věci *Alkes proti Turecku*, stížnost č. 16047/04, bod 21.).

38. Rozhodovací praxe obecných soudů k zákazu *reformationis in peius* přistupuje tak, že jde o pravidlo vztahující se toliko k rozhodnutí jakožto výsledku řízení, nikoliv k jeho průběhu [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2005, sp. zn. 5 Tdo 892/2005 (publ. jako Rt 41/2007 SbSRS)]. Uplatnění tohoto zákazu nebrání odsouzení obviněného, jestliže jeho původní odsouzení bylo v opravném řízení shledáno nezákonným, a dokonce umožňuje i situace, v nichž je zákonně obviněný odsouzen za nesprávnou, protože mírnější, právní kvalifikaci, než jaká by správně skutku odpovídala, kdyby se tento zákaz neuplatnil [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 6 Tdo 65/2018 (publ. jako 5/2019 SbSRS), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. 5 Tdo 102/2006 (publ. jako Rt 9/2007-II. SbSRS)].

39. Zákaz *reformationis in peius* se vztahuje prakticky na všechny součásti všech výroků rozsudku [srov. zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2013, sp. zn. 5 Tdo 741/2013 (publ. jako Rt 44/2014 SbSRS)], avšak těžit z ní může jen obviněný, na nikoho jiného včetně poškozených se nevztahuje [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2013, sp. zn. 7 Tz 43/2013 (publ. jako Rt 38/2014 SbSRS)]. Tento zákaz

primárně zapovídá uložení přísnějšího trestu, včetně uložení jiného druhu trestu vedle trestu již dříve uloženého [srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1967, sp. zn. Tzv 42/66 (publ. jako Rt 31/1967 SbSRS), pokud není nově uložený druh trestu mírnější než ten původní, který je v důsledku uložení nového druhu trestu podstatně upraven ve prospěch obviněného [srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1977, sp. zn. 2 Tzf 2/77 (publ. jako Rt 1/1978 SbSRS), nebo rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 1994, sp. zn. 7 To 59/94 (publ. jako Rt 42/1994 SbSRS)].

40. Zabraňuje však rovněž použití přísnější právní kvalifikace, za niž nelze považovat jen právní kvalifikaci umožňující uložení vyšší trestní sazby, ale při stejné trestní sazbě např. i jen mající přísnější úpravu podmíněného propuštění [srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 1999, sp. zn. 8 Tz 90/99 (publ. jako Rt 49/200, SbSRS)], kvalifikaci skutku jako dokonatého trestného činu, ačkoliv před nastoupením tohoto zákazu byl kvalifikován jen jako pokus [srov. např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 1. 1994, sp. zn. 6 To 35/93 (publ. jako Rt 59/1994)].

41. Taktéž zákaz *reformationis in peius* znemožňuje vyvozování nových skutkových zjištění v neprospěch obviněného, a to i kdyby nevedlo ke zpřísnění právní kvalifikace, např. pokud by jimi měl být oproti původnímu stavu zvětšen rozsah trestné činnosti kladené stěžovateli za vinu [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 1998, sp. zn. 5 Tz 57/98 (publ. jako Rt 22/1999 SbSRS)]. Objektivní okolnosti, jako je např. recidiva obviněného, je-li znakem skutkové podstaty trestného činu, pro nějž je stíhán, však doplňovat lze, pokud byly již v původním řízení vzaty za prokázané (tj. byly součástí skutkových zjištění), ačkoliv nebyly promítnuty do popisu skutku, ale jen do odůvodnění původního rozhodnutí [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2011, sp. zn. 3 Tdo 202/2011 (publ. jako Rt 21/2012)].

42. Komentářová literatura dovozuje, že o porušení zákazu *reformationis in peius* nejde tehdy, jsou-li do popisu skutku doplněny okolnosti vyjadřující zákonné znaky trestného činu, pokud již před nastoupením tohoto zákazu byla učiněna odpovídající skutková zjištění, ale nebyla promítnuta do popisu skutku [srov. např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 3087nn; či FENYK, Jaroslav; DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer 2017, k § 259. Citováno dle: ASPI (právní informační systém), bod 19.].

B) K zásadě subsidiarity trestní represe a nízké míře obezřetnosti poškozeného trestným činem podvodu

43. Podle čl. 39 Listiny: *Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*

44. Podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy: *„Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.“*

45. Podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku: *„Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“*

46. Podle § 209 odst. 1 trestního zákoníku: „*Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*“ Podle § 209 odst. 3 trestního zákoníku: „*Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 větší škodu.*“

47. Ústavní soud dlouhodobě považuje princip subsidiarity trestní represe za součást pojmu právního státu [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 372/03 ze dne 22. 12. 2004 (N 196/35 SbNU 569) či nález sp. zn. IV. ÚS 469/04 ze dne 2. 6. 2005 (N 116/37 SbNU 489)]. Stát je tedy povinen využívat prostředků trestního práva zdrženlivě [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 69/06 ze dne 12. 10. 2006 (N 186/43 SbNU 129), nález sp. zn. III. ÚS 2042/08 ze dne 26. 11. 2009 (N 247/55 SbNU 377) či nález sp. zn. III. ÚS 2278/07 ze dne 5. 8. 2010 (N 157/58 SbNU 335)]. Tímto principem je vázán primárně zákonodárce, který nemá kriminalizovat taková jednání, která lze dostatečně postihnout i prostředky jiných právních odvětví, což však nezavazuje orgány činné v trestním řízení povinnosti v individuálních případech i v konkrétní věci, jestliže jsou zákonné znaky skutkové podstaty sice naplněny, avšak konkrétní skutkové okolnosti indikují, že společenská škodlivost činu nedosahuje spodního prahu trestního bezpráví. Je-li daný skutek postižitelný i podle jiného právního odvětví, je nezbytné zvažovat, zda uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu v daném případě nepostačuje, a případně tento závěr přesvědčivě zdůvodnit [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 3080/16 ze dne 23. 5. 2017 (N 86/85 SbNU 475), či nález sp. zn. IV. ÚS 541/21 ze dne 26. 10. 2021].

48. To platí zejména u typově méně závažných trestných činů, které mají silný soukromoprávní základ [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 413/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 40/36 SbNU 433), nález sp. zn. II. ÚS 474/19 ze dne 5. 11. 2019 (N 184/97 SbNU 15) či nález sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. 3. 2004 (N 42/32 SbNU 405)], neboť stát nemá suplovat nedostatečnost ochrany práv účastníka soukromoprávního vztahu nepřesahující jeho individuální zájmy [nález sp. zn. II. ÚS 2448/08 ze dne 30. 4. 2009 (N 106/53 SbNU 331), nález sp. zn. II. ÚS 789/06 ze dne 27. 9. 2007 (N 150/46 SbNU 489) či nález sp. zn. II. ÚS 1098/10 ze dne 4. 8. 2010 (N 155/58 SbNU 321)], neboť v opačném případě se dopouští hypertrofie trestní represe [nález sp. zn. I. ÚS 541/10 ze dne 28. 4. 2010 (N 95/57 SbNU 247)].

49. Pokud v rozporu s tím orgány činné v trestním řízení trestní odpovědnost dovodí, porušují tím princip *nullum crimen, nulla poena sine lege* podle čl. 39 Listiny [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 2523/10 ze dne 10. 2. 2011 (N 16/60 SbNU 171), nález sp. zn. III. ÚS 934/13 ze dne 20. 2. 2014 (N 21/72 SbNU 253) či nález sp. zn. I. ÚS 3113/13 ze dne 29. 4. 2014 (N 72/73 SbNU 315)]. Ne každé iracionální, nehospodárné či i protiprávní jednání musí totiž nutně být trestné. Sama o sobě však existence paralelní právní odpovědnosti trestní odpovědnost nevylučuje. Trestní postih v takovém případě nepřipadá do úvahy jedině tehdy, jestliže uplatněním odpovědnosti podle jiného právního předpisu je dosaženo všech funkcí vyvození odpovědnosti, reparační a prevenční, a represivní funkce v daném případě není nezbytná [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 1148/09 ze dne 26. 7. 2012 (N 133/66 SbNU 77)]. Samotná skutečnost, že určitým jednáním bylo zasaženo do zájmů jednotlivce, totiž ještě neznamená, že takové jednání nemůže být natolik celospolečensky závažné, aby z požadavků právního státu nevyplývalo, že jediná adekvátní reakce na něj je právě trestní represe.

50. Princip subsidiarity trestní represe má rovněž interpretační rovinu, kladoucí na orgány činné v trestním řízení povinnost při interpretaci trestněprávních předpisů zvažovat požadavek zdrženlivosti trestního práva [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 767/21 ze dne 20. 7. 2021 či nález sp. zn. III. ÚS 284/12 ze dne 3. 5. 2012 (N 96/65 SbNU 295)] a uplatňuje se jak v otázkách viny (trestní odpovědnosti), tak jejích právních následků, tj. zejména trestních sankcí [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 1481/09 ze dne 10. 12. 2009 (N 257/55 SbNU 479)].

51. Obdobně k subsidiaritě trestní represe přistupuje i ESLP ve své rozhodovací činnosti. Ten na členské státy Úmluvy klade požadavek na efektivní zajištění ochrany základních práv a svobod zaručených Úmluvou, ovšem v různé míře lišící se podle závažnosti zásahu jim přiznává prostor pro uvážení, jak zajistí splnění těchto svých pozitivních závazků (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 26. 3. 1985 ve věci *X. a Y. proti Nizozemí*, stížnost č. 8978/80, bod 24.; rozsudek ESLP ze dne 5. 3. 2009 ve věci *Beganović proti Chorvatsku*, stížnost č. 38478/05, bod 46.; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 11. 2013 ve věci *Söderman proti Švédsku*, stížnost č. 5786/08, bod 85.), tedy i zda zvolí ochranu cestou kriminalizace, či jiným způsobem.

52. Na jedné straně tak sankce trestního práva považuje za prostředek *ultima ratio*, na straně druhé ovšem rozeznává i tak závažné zásahy do základních práv jednotlivců, že na ně ze strany státu nemůže být reagováno mírnějšími nástroji než těmi, které nabízí trestní právo (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2003 ve věci *M. C. proti Bulharsku*, stížnost č. 39272/98, bod 150.; rozsudek velkého senátu ELSP ze dne 14. 1. 2020 ve věci *Beizaras a Levickas proti Litvě*, stížnost č. 41288/15, bod 110.; rozsudek ESLP ze dne 1. 6. 2021 ve věci *Association Accept a další proti Rumunsku*, stížnost č. 19237/16, bod 102.; či rozsudek ESLP ze dne 17. 5. 2022 ve věci *Oganezova proti Arménii*, stížnosti č. 71367/12 a 72961/12, bod 120.).

53. Rozhodovací praxe obecných soudů k zásadě subsidiarity trestní represe se zakládá na přístupu, podle něž je § 12 odst. 2 trestního zákoníku korektivem, který se uplatní vždy jen s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu u méně závažných trestných činů, přičemž má význam jednak interpretační, jednak aplikační, který se projeví tehdy, jestliže posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím činům dané skutkové podstaty [srov. stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012 (publ. jako Rt 26/2013 SbSRS)].

54. Přímo aplikovat zásadu subsidiarity trestní represe je možno výjimečně i u kvalifikovaných skutkových podstat, jejími kritérii jsou pak především význam chráněného zájmu, následky činu a způsob jeho provedení, okolnosti spáchání činu, osobnost pachatele a míra jeho zavinění, pohnutka, cíl atd. [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1362/2016 (publ. jako Rt 31/2017 SbSRS)]. Posuzování těchto kritérií má značný význam zejména tam, kde hranice mezi trestným činem a jiným právním deliktem obdobné skutkové podstaty není jednoznačně vymezena [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 5 Tdo 960/2015 (publ. jako Rt 39/2016 SbSRS)]. Mezi zvažované okolnosti však nepatří doba uplynulá od spáchání činu či délka trestního řízení [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2020, sp. zn. 5 Tdo 1018/2019 (publ. jako Rt 41/2020)], jakož ani chování pachatele po činu [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2018, sp. zn. 5 Tdo 677/2018 (publ. jako Rt 52/2018-II. SbSRS)]. Možnost

poškozeného domáhat se svého nároku občanskoprávní cestou povinnost přímé aplikace zásady subsidiarity trestní represe automaticky nezakládá [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 803/2016 (publ. jako Rt 50/2017 SbSRS)].

55. Odborná literatura připomíná, že kritéria pro posouzení míry společenské škodlivosti nelze zaměňovat s kritérii posouzení povahy a závažnosti činu pro určení druhu a výměry trestu podle § 39 odst. 2 trestního zákoníku (srov. např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 118). Ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku pak slouží jako příkaz k teleologickému výkladu formálních znaků skutkové podstaty trestného činu, což v těchto souvislostech vede k restriktivnímu výkladu tak, aby trestní odpovědnost byla vyvozována jen v případech, kdy společenská škodlivost určitého činu není dána jen obecně naplněním těchto znaků, ale i konkrétně, tedy má zabraňovat trestnímu postihu bagatelních činů [srov. např. DRAŠTÍK, Antonín, a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. K § 12. Citováno dle: ASPI (právní informační systém), body 11. a 15.]. Byť formální definice trestného činu vyjádřená v § 13 odst. 1 trestního zákoníku svědčí o primárním východisku, že naplňuje-li určitý skutek všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, je trestní odpovědnost dána, nezbavuje to nikterak orgány činné v trestním řízení *ex offio* zkoumat, zda konkrétní okolnosti nesvědčí pro absenci společenské škodlivosti [srov. např. ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2022. K § 12. Citováno podle: www.beck-online.cz (online), bod 116.].

56. K trestnému činu podvodu již v minulosti Ústavní soud konstatoval, že na straně „oklamaneho“ nelze odhlížet od jeho sumy vědění o rozhodné skutečnosti, tedy od jeho způsobilosti být klamán [srov. např. nálezn sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205), obdobně pak i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 7 Tdo 461/2007]. Již na tomto místě je však třeba uvést, že tento závěr Ústavní soud formuloval v případě podvodu při sjednávání bankovního úvěru (ještě před zavedením speciálního trestného činu úvěrového podvodu) a „oklamáným“ subjektem měla být banka, přičemž Ústavní soud měl tehdy pochybnost o tom, zda příslušníci banky byli, či nebyli srozuměni s vysokou rizikovostí úvěru. Specificky vzhledem k tomu pak v případech trestných činů úvěrového či pojistného podvodu Ústavní soud klade na orgány činné v trestním řízení povinnost důsledně z hlediska úvah o možné aplikaci zásady subsidiarity trestní represe diferencovat mezi podnikatelskými a spotřebitelskými vztahy, jakož i ke kontextu uzavírání příslušných smluv, zejména přihlížet k tomu, zda je poškozený subjekt podnikatel a profesionál a zda se jeho pracovníci sami nedopustili při uzavírání smlouvy chyb [srov. např. nálezn sp. zn. III. ÚS 1748/08 ze dne 17. 4. 2009 (N 88/53 SbNU 117)].

57. Judikatura obecných soudů k významu nedostatečné obezřetnosti poškozeného dospěla k závěru, že při lehkomyšlnosti a neobezřetnosti poškozených, kteří si při uzavírání smlouvy neověřili rozhodné skutečnosti, ačkoliv tak mohli snadno učinit běžně dostupnými prostředky, nelze ignorovat soukromoprávní stránku věci a uplatnit vůči pachateli trestní represe (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 468/2010). Tak tomu bude zejména tehdy, jestliže poškozený poskytuje větší obnosy zcela cizí osobě, o které nic neví, a upustí od jakéhokoliv zjišťování a ověřování relevantních skutečností, přičemž však je třeba rozlišovat, zda poškozený byl profesionálem v oboru finančnictví, či laikem, a jaké reálné možnosti vynaložit určitou míru obezřetnosti daný poškozený měl (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne

28. 3. 2017, sp. zn. 4 Tdo 85/2017, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 3 Tdo 1473/2018). Příkladem může být automatická nabídka tzv. předschváleného úvěru finanční institucí, která tak činí bez jakéhokoliv bližšího šetření k aktuálním poměrům osloveného (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. 11 Tdo 1121/2012).

58. Trestní odpovědnost pachatele však není vyloučena, pokud poškozený věřil informacím pocházejícím pouze od pachatele, které neměl možnost si nijak objektivně ověřit (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2008, sp. zn. 8 Tdo 630/2018, bod 35.) či takovou možnost měl jen velmi omezeně (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1416/2013). To platí dokonce i tehdy, je-li poškozený podnikatelem, pokud pachatel ztížil jeho možnost vyvarování se omylu např. tím, že neposkytl dostatečný čas k prostudování smlouvy (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2013, sp. zn. 3 Tdo 751/2013).

59. I v případě poškozeného – podnikatele pak nelze nedostatečnou obezřetnost posuzovat izolovaně, takže trestní odpovědnost pachatele např. nevyklučuje, pokud poškozený sice určitou okolnost objektivně neověřil, ačkoliv tak učinit mohl, přijal ale jiná opatření na ochranu svých zájmů, např. vhodný zajišťovací institut (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 7 Tdo 612/2016), případně pokud poškozený spoléhá na záruku, o níž pachatel ví, že je nedostatečná (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1518/2017, bod 30.). Taktéž vědomí poškozeného o určité míře rizikovosti obchodu není způsobilé samo o sobě vyloučit trestní odpovědnost pachatele, neboť riziko je v podnikatelských vztazích přítomno zcela běžně (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. 5 Tdo 979/2018).

60. Ani sama o sobě existence objektivní možnosti ověřit si rozhodné skutečnosti nutně trestní odpovědnost nevyklučuje (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 8. 2017, sp. zn. 4 Tdo 799/2017), jestliže k ní poškozený nepřistoupil pod vlivem působení pachatele (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1256/2003, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 3 Tdo 60/2016, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2015, sp. zn. 6 Tdo 1137/2015) či proto, že se spoléhal na jeho osobní znalost (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 4 Tdo 873/2018), a to i když věděl o nedobré ekonomické situaci pachatele (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1293/2016), zejména bylo-li rezignování na objektivní ověřování rozhodných skutečností důsledkem pachatelovy citové manipulace s poškozeným (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. 3 Tdo 595/2017) či zvláštního ujištění, že přesto svůj závazek splní (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. 9 Tz 93/2000).

61. Závěr o nedostatečné obezřetnosti poškozeného pak nelze učinit pouze s odkazem na jeho mimořádnou důvěřivost až naivitu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1575/2017, bod 23.; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1046/2017; či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 11 Tdo 1350/2012); naopak jednání pachatele může spočívat i v tom, že záměrně vytvoří u poškozeného pocit důvěry, který následně zneužije [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 8 Tdo 97/2018 (publ. jako Rt 19/2019 SbSRS)].

62. Odborná literatura potvrzuje závěr, že možnost poškozeného zjistit si skutečný stav

věcí, jestliže tak poškozený neučinil řádně či včas v důsledku působení pachatele, nutně trestní odpovědnost nevylučuje [srov. např. DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. K § 209. Citováno dle: ASPI (právní informační systém), bod 21.; či ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2022. K § 209. Citováno podle: www.beck-online.cz (online), bod 7.]. O omyl na straně poškozeného jde i tehdy, pokud se oklamaná osoba domnívá, že se nemá čeho obávat; klamavé jednání pachatele nemusí být ani nijak zvláště rafinované či sofistické (srov. např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2052nn.).

63. Spoluzavinění poškozeného zásadně nemůže trestní odpovědnost pachatele vyloučit, jen zcela výjimečně může vést k přímé aplikaci zásady subsidiarity trestní represe tam, kde má určitá osoba povinnost k obezřetnosti; naopak zneužití neznalosti či nezkušenosti poškozeného či záměrný výběr zvýšeně zranitelné oběti činí kritérium zachování povinnosti obezřetnosti irrelevantním [srov. např. ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2022. K § 12. Citováno podle: www.beck-online.cz (online), bod 145.; či DOSTÁLOVÁ, Eliška. Obezřetnost podvedeného ve světle stávající judikatury. In: *Státní zastupitelství*, 2022, č. 4, s. 20nn]. Ovlivnění jednáním pachatele, které svědčí pro závěr o trestní odpovědnosti pachatele i tehdy, byl-li přístup poškozeného zjevně neobezřetný, může spočívat např. v blízkém vztahu, přesvědčovacích schopnostech či image pachatele, předchozí dobré zkušenosti poškozeného s ním, dobré pověsti a schopností pachatele atd. DOSTÁLOVÁ, Eliška. Obezřetnost podvedeného ve světle stávající judikatury. In: *Státní zastupitelství*, 2022, č. 4, s. 22nn].

VII. Aplikace obecných východisek na nynější případ

A) K první otázce

64. Stěžejní závěr pro posouzení nynější věci, který vyplývá ze shora uvedených východisek, tkví v tom, že zákaz *reformationis in peius* nezakládá absolutní povinnost obecného soudu obžalovaného zprostit obžaloby, pakliže byl původní odsuzující rozsudek zrušen v opravném řízení, v jehož důsledku je v dalším řízení tímto zákazem vázán. Povinnost nezhoršit výsledek vztahující se k výrokům rozhodnutí tedy neznamená i povinnost vyhnout se stejnému výsledku.

65. V nynější věci spočívá zásadní stěžovatelova námitka porušení zákazu *reformationis in peius* v tom, že okresní soud měl přes tento zákaz doplnit skutková zjištění ve stěžovatelův neprospěch. Ústavní soud však dospěl k závěru, že tato námitka není důvodná, neboť okresní soud toliko změnil popis skutku způsobem, který se pohyboval uvnitř mezi vytyčených pro tento účel ústavním pořádkem.

66. Ústavní soud považuje za vhodné od sebe terminologicky odlišit základní pojmy, s nimiž obecné soudy operovaly dosti nedůsledně, v důsledku čehož i na stěžovatele mohla odůvodnění prvního usnesení Nejvyššího soudu ve spojení s odůvodněním odsuzujícího rozsudku působit tak, jako kdyby k doplnění skutkových zjištění ve stěžovatelův neprospěch došlo. Centrálním pojmem trestního řízení je skutek, kterým je [viz usnesení sp. zn. II. ÚS 143/02 ze dne 17. 7. 2002 (U 21/27 SbNU 261): „...určitá událost ve vnějším světě záležející v jednání člověka, která může mít znaky trestného činu či trestných činů anebo nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu.

Podstatu skutku tedy tvoří jednání pachatele a následek tímto jednáním způsobený, který je relevantní z hlediska trestního práva. Jako skutek je taková událost vymezena v příslušném aktu orgánu činného v trestním řízení, tj. v záznamu o sdělení obvinění (nyní v usnesení o zahájení trestního stíhání), a dále např. v obžalobě, v rozsudku, v usnesení o zastavení trestního stíhání. Skutkem v trestním řízení je souhrn skutkových okolností popsanych v těchto aktech, nikoliv jejich právní posouzení, skutkem se tedy rozumí trestný čin a změna právního posouzení se totožnosti skutku netýká.“

67. Skutek je tedy souhrn určitých okolností určité uzavřené výseče minulé reality, který je však nutno odlišovat od pojmu popisu skutku [srov. např. FENYK, Jaroslav; DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. K § 12. Citováno dle: ASPI (právní informační systém), body 98. a 99.]. Popisem skutku se rozumí stručné a výstižné vyjádření skutku, tedy popsání všech skutečností rozhodných pro naplnění všech znaků skutkové podstaty (srov. např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1669). Zatímco skutek je tedy výsečí minulé reality, jeho popis je vyjádřením rozhodných okolností, které jej individualizují tak, aby nemohl být zaměněn s jiným, které činí orgány činné v trestním řízení v příslušných procesních dokumentech (usnesení o zahájení trestního stíhání, obžaloba, meritorní rozhodnutí). Trestní stíhání se vede pro skutek, nikoliv pro jeho popis. Pojem skutková zjištění se pak vztahuje k dokazování a představuje jednotlivé dílčí závěry, které vyvodil orgán činný v trestním řízení ve vztahu ke skutku z jednotlivých důkazů po provedení jejich hodnocení. Výsledný souhrn skutkových zjištění po skončení dokazování ve vztahu ke skutku je pak skutkovým závěrem o skutkovém stavu, z něž trestní soud při rozhodování vychází.

68. K porušení zákazu *reformationis in peius* může dojít jen tehdy, činí-li v trestním řízení soud, který je tímto zákazem vázán, zcela nová skutková zjištění, která následně v neprospěch stěžovatele promítne do popisu skutku. Porušením tohoto zákazu pak naopak nemůže být doplnění popisu skutku o skutková zjištění, která již před nastoupením účinků tohoto zákazu obecný soud učinil. Porušení tohoto zákazu se obecný soud nedopouští ani tehdy, pokud po nastoupení jeho účinků provede znovu důkazy k prokázání skutkových okolností, na jejichž základě již dříve učinil skutková zjištění v neprospěch obviněného, a opětovně učiní stejná zjištění (např. musí-li v důsledku závazného pokynu nadřízeného soudu zopakovat důkaz, o něž opřel závěr o vině stěžovatele, ale v jehož provedení nadřízený soud spatřoval procesní pochybení) či tato zjištění pouze upřesní.

69. V nynější věci je zřejmé, že okresní soud všechna skutková zjištění, na jejichž základě dospěl ke skutkovému závěru, že stěžovatel se předmětného skutku dopustil, a k právnímu závěru, že tento skutek je trestným činem, včetně skutkového zjištění, že stěžovatel již od počátku neměl v úmyslu poškozené předmětné finanční prostředky vracet, učinil již v prvním rozsudku. Ačkoliv Nejvyšší soud skutečně v prvním usnesení hovoří o absentujících skutkových zjištěních, když rekapituluje popis skutku, který okresní soud učinil (viz body 38. a 39. prvního usnesení) a vymezuje se vůči tomu, co v něm chybí, ve skutečnosti je zřejmé, že výhrady Nejvyššího soudu směřovaly právě toliko proti neúplnosti popisu skutku, který neobsahoval podle jeho názoru označení okolností vymezujících všechny znaky skutkové podstaty (viz body 33., 40., a 41. prvního usnesení Nejvyššího soudu), tedy nikoliv proti tomu, že by na základě procesu dokazování k předmětnému skutku okresní soud neučinil odpovídající skutková zjištění. Tomu odpovídá i pokyn, který Nejvyšší soud okresnímu soudu uložil, totiž: „...aby ve

skutkové větě výroku o vině popsal skutek tak, aby zahrnoval všechny zákonné znaky trestného činu, pokud uzná obviněného vinným“ (viz bod 42. prvního usnesení).

70. Výslovně přitom Nejvyšší soud na témže místě zdůraznil, že doplnění popisu skutku o skutečnosti, které soud prvního stupně sice vzal za prokázané, ale výslovně je neuvedl ve výrokové části rozsudku, není porušení zákazu *reformationis in peius*. I to potvrzuje, že Nejvyšší soud nepovažoval za nedostatečná skutková zjištění, ale toliko popis skutku, a že si byl vědom mezi zákazu *reformationis in peius* ve vztahu k doplňování skutkových zjištění v neprospěch obviněného na jedné straně a doplnění popisu skutku o již učiněná skutková zjištění na druhé straně, že mezi těmito situacemi rozlišoval a že v řešené věci spatřoval druhou zmíněnou variantu. Ostatně okresní soud v opakovaném hlavním líčení žádná nová skutková zjištění nečinil, pouze znovu vyslechl poškozenou, avšak z jejího výslechu toliko potvrdil ta skutková zjištění, k nimž dospěl ještě před prvním usnesením Nejvyššího soudu.

71. Ústavní soud tedy shrnuje, že okresní soud se nedopustil ničeho neústavního, neboť k závaznému pokynu Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího toliko doplnil do popisu skutku okolnosti vyjadřující všechny znaky skutkové podstaty trestného činu podvodu vyplývající ze skutkových zjištění, která přijal již před nastoupením zákazu *reformationis in peius*. Terminologickou neujasněností k porušení žádných stěžovatelových ústavně zaručených základních práv ani svobod dojít nemohlo.

B) Ke druhé otázce

72. Ani odpověď na druhou otázku nevyznívá pro stěžovatele příznivě.

73. Ústavní soud předesílá, že v této věci soukromoprávní základ předmětného skutku neodpovídá těm judikaturou Ústavního soudu i Nejvyššího soudu vymezeným specifickým případům, v nichž by bylo možno uvažovat o přepětí trestní represe, nepřiměřenou ingerencí veřejné moci do ryze soukromé záležitosti dvou jednotlivců a nepřipustným suplování nedostatečné péče o vlastní záležitosti tím z nich, jehož majetková sféra se v důsledku této záležitosti ztenčila.

74. Jak vyplývá ze shora specifikovaných východisek, tyto situace zpravidla mohou nastat tehdy, jde-li o vztah mezi dvěma profesionály, resp. je-li poškozeným profesionál. Ani v takových případech však není závěr o nepřiměřenosti trestní represe dán automaticky. Ústavní soud především zdůrazňuje, že závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205) nelze interpretovat tak, že by vylučovaly trestní postih vždy, když na straně poškozeného došlo při jednání s pachatelem k pochybení svědčícímu o nedostatečné míře obezřetnosti. Jednak se tento nálezný zabýval situací, v níž poškozeným měla být profesionální finanční instituce disponující kvalifikovaným odborným personálem, know how i dalšími organizačními a věcnými prostředky k zajištění vlastních zájmů, ale, což je nutno vyzdvihnout, především neshledal tehdy Ústavní soud podmínky pro uplatnění trestní represe s ohledem na nedostatečné zabývání se způsobilostí poškozeného subjektu být oklamán. Tuto způsobilost ovšem Ústavní soud neřešil v obecné rovině, ale v konkrétní rovině vědomostní a volní složky pracovníků poškozené v dané věci.

75. Jeho závazný právní názor tedy nespočíval v tom, že by snad možný závěr o vyloučení trestní represe spojoval s obecnou schopností poškozeného předejít svému

omylu, neboť tím by diferencoval mezi jednotlivými skupinami poškozených v závislosti na tom, jak jsou obecně způsobilí se vyhnout podvodům proti svým zájmům, což by v konečném důsledku vedlo k porušení rovnosti před zákonem podle čl. 1 odst. 1 Listiny. Ústavní soud v odkazovaném nálezu dospěl k pochybnosti o tom, zda pracovníci poškozené při znalosti rozhodných skutečností nebyli srozuměni s vysokou rizikovostí obchodu a s nereálností podnikatelského záměru, což by mohlo vůbec vyloučit trestní odpovědnost za podvod nikoliv pro nedostatečnou míru konkrétní společenské škodlivosti, ale pro nenaplnění omylu jako znaku objektivní stránky trestného činu podvodu.

76. Pojem srozumění, s nímž odkazovaný nálezh operoval, se totiž v trestním právu pojí s úmyslem nepřímým [§ 15 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku; resp. tehdy § 4 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění platném a účinném k 31. 12. 2009]. Byť zavinění jako znak skutkové podstaty se váže k pachateli, jeho obsah coby vnitřního psychického vztahu pachatele ke svému jednání a jeho následkům je možno vztáhnout stejně i na poškozeného, obdobně jako i pojem omylu má stejný obsah tehdy, vyskytuje-li se na straně pachatele v rámci subjektivní stránky trestného činu, jako když je předepsán na straně poškozeného coby znak objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu, jako je tomu právě u podvodu.

77. Je-li poškozený s určitou okolností srozuměn, znamená to, že ji pokrývá jeho vědomostní složka, tedy že o ní ví a považuje ji za jednu z reálně možných variant budoucího vývoje událostí, přičemž z jeho pohledu o tom, zda nastane tato, či alternativní varianta, rozhoduje pouze náhoda, nikoliv jeho vlastní přičinění (tj. v případě řešeném odkazovaným nálezh pracovníci poškozené banky věděli o rozhodných skutečnostech týkajících se rizikovosti úvěru, byli srozuměni jak s tím, že úvěr bude řádně splacen, tak s opakem, a neučinili nic pro to, aby tuto druhou variantu vyloučili). Za takových okolností poškozený není uveden v omyl, a tedy postihu pachatele by bránila subsidiarita trestní represe už ve své legislativní rovině, neboť takové jednání není jako podvod ani kriminalizováno. Vyvození trestní odpovědnosti by tak porušilo i zásadu zákonnosti podle čl. 39 Listiny již tím, že by k němu došlo ohledně jednání, které nenaplnilo všechny znaky objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu.

78. Pokud je však poškozený skutečně v omylu, tedy pro klamavé jednání ani neví, že existuje alternativa vývoje událostí poškozující jeho majetek či majetek třetí osoby, nebo by si sice v obecné rovině takovou alternativu dokázal představit, ale pro klamavé jednání jí má za vyloučenou a nepočítá s ní jako s reálnou, zásadně nemůže při splnění i všech dalších znaků příslušné skutkové podstaty podvodu trestní odpovědnost pachatele být vyloučena jenom tím, do jaké míry obecně poškozený byl způsobilý se omylu ubránit či že za tímto účelem nevyložil dostatečné úsilí.

79. V nynější věci přitom poškozenou nebyla bankovní instituce a nešlo ani o podnikatelský vztah, nýbrž stěžovatel využil blízkého až důvěrného vztahu s poškozenou. Nízká míra její obezřetnosti přitom byla podle skutkových závěrů obecných soudů, které Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti nemá důvodů přezkoumávat, jednoznačně důsledkem manipulace, již se vůči ní stěžovatel dopustil, přičemž ani Ústavní soud nemá sebemenších pochyb, že poškozená byla skutečně stěžovatelem uvedena v omyl a opravdu mu věřila, že jí peníze vrátí, že je pro ni blízkou osobou, a tedy že nemusí být ostražitá a vynakládat jakékoliv úsilí za účelem zjištění stěžovatelovy bonity či zajištění poskytnutých půjček.

80. K závěru, že bylo na místě přímo aplikovat zásadu subsidiarity trestní represe, pak nemůže vést ani stěžovatelův akcent na soukromoprávní stránku věci. Nelze přehlédnout výstižný závěr obecných soudů, že stěžovatel použitím falešné identity a vyhýbání se poskytování relevantních osobních informací o své osobě značně ztížil soukromoprávní vymáhání nároku poškozené.

81. Ústavní soud se s tímto závěrem obecných soudů plně ztotožňuje. Za porušení ústavní zásady subsidiarity trestní represe nelze považovat, pokud je trestní odpovědnost za trestný čin podvodu i přes silný soukromoprávní základ věci vyvozována v situaci, v níž jsou již součástí pachatelova jednání aktivní kroky k tomu, aby ztížil možnost poškozeného se svého nároku domoci prostředky soukromého práva, např. tím, že mu úmyslně sděluje nesprávné informace nutné pro podání občanskoprávní žaloby (zejména své osobní údaje), pokouší se zabraňovat vzniku důkazů proti sobě (např. přemlouvá poškozeného, aby netrval na písemné smlouvě, úmyslně na ní mění svůj ustálený podpis atd.), či se zbavuje vylákaných hodnot (např. převáděním na třetí osoby, okamžitým spotřebováním) atd.

82. Za těchto okolností nelze ve vyvození stěžovatelovy trestní odpovědnosti obecnými soudy považovat za porušení kteréhokoliv jeho ústavně zaručeného základního práva či svobody.

VIII. K dalším námitkám

83. Žádná další stěžovatelova námitka nesvědčila ani o potenciálním porušení stěžovatelových ústavně zaručených základních práv či svobod.

84. K námitce 2) Ústavní soud odkazuje na svou dřívější rozhodovací praxi k problematice tzv. opomenutého důkazu. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti stabilně situace zakládající vadu tzv. opomenutého důkazu vytyčuje tak, že v nich buď o procesně korektně učiněném důkazním návrhu nebylo rozhodnuto vůbec, nebylo řádně odůvodněno zamítnutí důkazního návrhu [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 3320/09 ze dne 18. 3. 2010 (N 60/56 SbNU 643); nález sp. zn. IV. ÚS 546/05 ze dne 29. 10. 2007 (N 172/47 SbNU 245) či nález sp. zn. II. ÚS 262/04 ze dne 8. 11. 2006 (N 208/43 SbNU 323)], či důkaznímu návrhu sice soud vyhověl a provedl jej, avšak při rozhodování k němu nepřihlédl nebo v odůvodnění svého rozhodnutí neobjasnil, jakou úvahu ohledně něj provedl a co z něj vyvodil [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 177/04 ze dne 18. 11. 2004 (N 172/35 SbNU 315); nález sp. zn. IV. ÚS 570/03 ze dne 30. 6. 2004 (N 91/33 SbNU 377); nález sp. zn. IV. ÚS 802/02 ze dne 21. 4. 2004 (N 58/33 SbNU 89) či usnesení sp. zn. III. ÚS 376/03 ze dne 14. 1. 2004 (U 1/32 SbNU 451)].

85. Zamítnout důkazní návrh lze pak v zásadě jen z důvodu jeho irelevance, vypovídací impotence či redundance ve vztahu k prokazované skutečnosti [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 3320/09 ze dne 18. 3. 2010 (N 60/56 SbNU 643); nález sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239); či usnesení sp. zn. III. ÚS 359/05 ze dne 23. 9. 2005 (U 22/38 SbNU 579)]. Zamítnutí důkazního návrhu obviněného je soud povinen zdůvodnit [usnesení sp. zn. IV. ÚS 449/03 ze dne 15. 4. 2004 (U 22/33 SbNU 445)]. Vadu tzv. opomenutého důkazu také může založit zamítnutí důkazního návrhu na provedení znaleckého posudku k prokázání skutečnosti, k níž je třeba odborných znalostí, jež hodlá obecný soud místo toho nahradit vlastním posouzením [srov. např. nález sp. zn.

II. ÚS 1904/20 ze dne 10. 2. 2021; nálezn sp. zn. III. ÚS 1330/11 ze dne 15. 3. 2012 (N 54/64 SbNU 673)].

86. Vyhodnotily-li obecné soudy důkazní návrh jako nadbytečný, vyhovuje tento způsob vypořádání se s důkazním návrhem zcela těmto požadavkům plynoucím z ústavního pořádku. Okresní soud v bodě 22. svého napadeného rozsudku vyjádřil své přesvědčení, že navrhovaný důkaz nebyl pro posouzení stěžovatelovy viny stěžejní, neboť stěžovatel byl usvědčen celou řadou jiných důkazů; soud ve věci nechal vypracovat odborné vyjádření, které stěžovatele jako pisatele nevyloučilo, a bylo prokázáno, že stěžovatel úmyslně měnil při podpisu smlouvy rukopis. S těmito závěry se ztotožnil i krajský soud v bodě 11. svého napadeného usnesení a Nejvyšší soud v bodě 42. svého napadeného usnesení.

87. Ústavní soud nemá důvod závěry obecných soudů o nadbytečnosti tohoto důkazního návrhu zpochybňovat. Pokud obecné soudy jednoznačně dovodily, že k předání finanční částky stěžovateli ve výši odpovídající předmětné smlouvě došlo, což ani stěžovatel v zachycené SMS komunikaci s poškozenou nevyvrátil (srov. bod 30. napadeného rozsudku), nelze hodnocení důkazního návrhu na vypracování znaleckého posudku k podpisu smlouvy za nadbytečný považovat za neústavní.

88. Zjevná nedůvodnost námitek 3) až 5) vyplývá již ze závěrů učiněných výše v části VII. tohoto nálezu. Stěžovatel vykládá obsah prvního usnesení Nejvyššího soudu nesprávně, neboť Nejvyšší soud v něm nekonstatoval, že okresní soud nedosáhl v souladu se svým vlastním vnitřním přesvědčením míry důkazu nutné ke stěžovatelově odsouzení, resp. že tak okresní soud ani učinit na podkladě jím provedeného dokazování nemohl, neboť výtky Nejvyššího soudu se vztahovaly výlučně k obsahu „*skutkové věty*“, resp. popisu skutku (viz bod 33. prvního usnesení Nejvyššího soudu).

89. Jakkoliv mohlo panovat určité zmatení ohledně pojmů „*skutková zjištění*“, jak jen Nejvyšší soud užil ve svém prvním usnesení, nejsou dány sebemenší pochyby o tom, že ve skutečnosti nešlo o nedostatečnost provedeného dokazování ani o nedostatečnost skutkových zjištění, ale o toliko formální nedostatek v obsahu popisu skutku. Jediný závazný pokyn, který Nejvyšší soud podle § 265s odst. 1 trestního řádu okresnímu soudu uložil, bylo doplnění popisu skutku „*ve skutkové větě*“ tak, aby „*zahrnoval všechny zákonné znaky trestného činu, pokud uzná obviněného vinným*“. Žádné pokyny k doplnění dokazování, vyvozování nových skutkových zjištění atd. pak Nejvyšší soud okresnímu soudu neuložil, a tedy se jim ani okresní soud, ani jemu nadřizené soudy nemohly v napadených rozhodnutích ani zprotivit.

90. Nejvyšší soud přitom v zásadě skutkové závěry okresního a krajského soudu ani původně nezpochybňoval a se stěžovatelovými námitkami proti kvalitě a rozsahu dokazování se již napoprvé vypořádal (viz body 44. až 48. prvního usnesení Nejvyššího soudu), z nichž nejen že žádnou neuznal za naplňující dovolací důvod, ale ani jinak za potenciálně úspěšnou. K námitce neprokázaného data splatnosti půjček poukázal na to, že z listinných důkazů vyplývala u půjčky ve výši 200 000 Kč jasně splatnost dva měsíce; že poškozená již v přípravném řízení uvedla, že se jí stěžovatel představil jako M. Š., což koresponduje i s vyjádřením dalšího svědka, a tedy není pochybnosti o tom, že označila-li jej v hlavním líčení jako M., neznamenalo to pochybnost o jeho identitě, že SMS zprávy jednoznačně v celkovém souhrnu a v kontextu s daty výběrů finančních částek prokazují, že se týkají zapůjčených peněžních prostředků a že je poškozená chtěla zpět; věrohodnost

poškozené dokládaly nejen výpovědi dalších svědků, jakož i jiné důkazy, např. pokladní doklady.

91. Těmto úvahám, které obecné soudy převzaly i do svých napadených rozhodnutí, není z ústavněprávního hlediska čeho vytknout, neboť ani v novém hlavním líčení po vrácení věci okresnímu soudu prvním usnesením Nejvyššího soudu nebylo zjištěno nic, co by je zpochybnilo. Stěžovateli tedy nelze dát za pravdu v tom, že by Nejvyšší soud v prvním usnesení závazně uložil okresnímu soudu dokazování určitým způsobem doplnit, natož že by mu ukládal, jaká skutková zjištění z provedeného dokazování smí, nebo nesmí učinit. Uložit takový pokyn by ostatně Nejvyššímu soudu jako soudu dovolacímu, který sám v dané věci meritorní dokazování neprováděl, ani nepřislušelo (viz např. nález sp. zn. I. ÚS 1365/21 ze dne 22. 2. 2022).

92. K námitce porušení čl. 40 odst. 4 Listiny, kterou stěžovatel vznesl až v replice k vyjádření Nejvyššího soudu, Ústavní soud podotýká, že Nejvyšší soud stěžovatelovo mlčení nepovažoval za důkaz proti němu, pouze v souladu s judikaturou ESLP, kterou výslovně označil a která takový postup umožňuje, vzal tuto skutečnost do úvahy pouze kontextuálně pro dokreslení věci. Tím své rozhodnutí vadou neústavnosti nezatížil, neboť ze stěžovatelova mlčení nevyvozoval pravdivost obvinění vzneseného proti němu, ale toliko absenci dalších skutečností, které by ji poté, co k závěru o ní obecné soudy řádným způsobem dospěly, byly způsobilé vyvrátit.

IX. Závěr

93. Nosné právní závěry tohoto nálezu, které jsou podle čl. 89 odst. 2 Ústavy závazné pro všechny orgány i osoby, jsou vyjádřeny v bodech 68., 71. a 77. až 82.

94. Protože Ústavní soud neshledal ústavní stížnost zjevně neopodstatněnou, ale zároveň ji neshledal ani důvodnou, neboť napadenými rozhodnutími obecných soudů k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele nedošlo, rozhodl o návrhu mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků dle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu tak, že ústavní stížnost zamítl.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 29. března 2023

Jan Filip
předseda senátu